

9. Пятигорский А. Непрерываемый разговор / А. Пятигорский. – СПб. : Азбука-классика, 2004. – 377 с.
10. Юнг К. Г. К вопросу о подсознании / Карл Густав Юнг // Юнг К. Г., Франц М.-Л. фон, Хендерсон Дж. Л., Якоби И., Яффе А. Человек и его символы / К. Г. Юнг, М.-Л. фон Франц, Дж. Л. Хендерсон, И. Якоби, А. Яффе. – М. : Серебряные нити, 1997. – С. 223 – 344.
11. Collingwood R. The Principles of Art / R.Collingwood. – USA : Oxford University Press, 1958. – 532 p.

В статье дано концептуальное толкование сущности политического символа. Содержательный акцент поставлен на размежевании основополагающих качеств символа и риторично-знаковой системы. Раскрываются механизмы утверждения и взаимодетерминированности символического «Я-политического» со средой символических структур политики.

A concept of political symbol is interpreted thoroughly in this article. Fundamental accent is put on the distinction between essential features of symbol and of rhetorical-token system. It reveals the mechanisms of foundation and of reciprocal determination between symbolical «Self-Political» and the sphere of symbolical structures of politics.

Стаття надійшла до редколегії 08.02.2013

УДК 321.01: 316.35

Єфтені Н. М., ОНМА

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІЖНОГО СЕРЕДОВИЩА

Глобалізація надає молодому поколінню нові можливості для розвитку та становлення. Світове співтовариство повинно визнавати молодь як фактор змін та її роль в соціальних процесах. Поєднуючи досвід попередніх поколінь з енергією і цілеспрямованістю, молоде покоління може реалізовувати свій потенціал в нових концепціях суспільного розвитку. Молоді необхідно приймати активну участь в політичних процесах, для того щоб її інтереси враховувалися. Сьогодні виникають нові молодіжні рухи, об'єднання і організації, які охоплюють широке коло політичних і неполітичних організацій.

Глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації. Цей об'єктивний процес має системний характер та охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства. Зокрема

глобалізація має соціальний аспект, який стосується змін в соціальних зв'язках, а також в життєвих стратегіях індивідів під впливом не лише економічних ефектів глобалізації, але і трансформації соціальної і культурної ідентичності, освітніх установок.

Виділяють два аспекти глобалізації: перший аспект пов'язаний з гомогенізацією світу, перевагою загальних культурних цінностей, життям за єдиними принципами та загальнолюдськими нормами, намаганням все універсалізувати; другий аспект пов'язують зі зростаючою взаємодією, інтеграцією окремих форм суспільного життя, що призводить до розмивання державних кордонів через вплив релігійних груп, громадських організацій, міждержавних органів і глобальних фірм. Під впливом процесів глобалізації формується єдиний універсальний соціум [1].

Українське суспільство інтегрується в світове співтовариство, тому процеси глобалізації відіграють важливу роль в політичній, економічній, культурній, соціальній сферах. Формування інформаційного суспільства, збільшення інформаційних потоків впливають на особистість в цілому і пов'язані з необхідністю адаптуватися до них. Особливої актуальності набуває вивчення процесів глобалізації в молодіжному середовищі, оскільки молодь визначається як «потенція готова до будь-якого починання» [2].

Будь-які трансформаційні процеси суспільних відносин, проявляються в першу чергу в молодіжному середовищі, оскільки через вікові, психологічні і соціальні особливості молодь є самою сприйнятливою соціальною групою в суспільстві. Тому її можна назвати індикатором всіх позитивних і негативних процесів, які відбуваються в суспільстві.

Дослідження молодіжної проблематики в контексті глобальних політичних процесів неможливо без аналізу робіт, в яких розглядається сутність глобалізації, зіставляються різні погляди на ті переваги, які несе посилення глобальної взаємозалежності, і на ризики, виклики, що неминучі в результаті більш тісного переплетення основних політичних, соціально-економічних і культурних процесів. Необхідно відзначити ті праці, в яких розглядаються питання, пов'язані з політичним становленням молоді, з змінами ролей особистості та її можливостями висловити своє ставлення до світових проблем.

Зокрема, аналіз проявів глобальних процесів в усіх сферах, зокрема економіки, політики, культури, масової комунікації роблять такі західні вчені як Ю. Хабермас, З. Бжезинський, Дж. Розенау, П. Штомпка, У. Бек, Ф. Фукуяма та ін. Глобальні проблеми сучасності вивчалися А. Панарінім, М. Ільїнім, Ю. Яковцем, І. Лукашуком тощо.

Дослідження глобалізації субкультурних моделей поведінки молоді проводилися Ю. Хабермасом, Т. Щепанською. Окремі положення, які стосуються впливу глобальних факторів на трансформацію політичних і культурних інтересів молоді, можна знайти в роботах С. Авсейкова, М. Калінкіної, А. Радченка.

Питання самовизначення молоді, їх життєві перспективи привернули увагу Є. Головахи, І. Бекешкіної. Становище молоді в українському суспільстві, специфіку функціонування молодіжних субкультур досліджують Н. Победа, В. Рябіка, О. Ватутін, Н. Паніна та ін. Проблеми молоді та молодіжного руху в Україні вивчають В. Оссовський, О. Балакірева, Ю. Якубова, В. Головенько.

Метою роботи є виявлення впливу глобалізаційних процесів на сучасну молодь та її ціннісні орієнтації. Для досягнення даної мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити підходи до аналізу глобалізації;
- прослідкувати вплив глобальних процесів на сучасні молоді покоління;
- проаналізувати специфіку функціонування молодіжних субкультур.

Проблема політичних інтересів молоді, яка входить в різні молодіжні субкультурні групи, що є віддзеркаленням її реакції на глобальні зміни, є недостатньо вивченою. Однак глобальні процеси, в тому числі і економічна криза, що є причиною зміни життєвих планів та орієнтацій молодих людей, вказують на актуальність аналізу політичних аспектів динаміки молодіжних субкультур.

Це дозволяє оцінити потенціал молоді, визначити напрямки її активності, спрогнозувати зміни в політичній культурі, які можуть статися при включенні в політичне життя, а також виявити різні форми політичної поведінки та участі, що виникають під впливом зовнішньополітичного і міжнародного життя. Особливу увагу потрібно приділяти впливу глобальних процесів на прояви девіантної поведінки молоді та можливості контролю щодо таких девіацій: зокрема торгівлі людьми, наркоторгівлі, організованій злочинності, тероризмі, суїциду та ін.

Глобалізація є об'єктивним соціальним процесом, підготовленим попереднім розвитком і виступає як відкрита система фінансово-економічних, суспільно-політичних і культурних зв'язків на основі сучасних комунікаційних та інформаційних технологій. Одним з найбільш важливих аспектів глобалізаційних проявів є процес «включення/виключення» (inclusion/exclusion), коли окремі люди чи соціальні групи виключаються з громадського життя – політичного,

економічного, культурного. Дослідження політичних, соціальних, культурних та інших особливостей процесу «включення/виключення» необхідні для розуміння причин – чому саме всі «виключені» (країни, соціальні групи, окремі індивіди), стають соціальною базою для глобалізованої девіації. Структура, масштаби, динаміка девіантності залежать від економічних, політичних, соціальних, демографічних та інших факторів.

Демографічні зміни можуть створити нові соціальні та економічні можливості для одних країн і серйозні виклики для існуючого порядку в інших країнах. Старіння населення в високорозвинених країнах призвело до створення демографічних пріоритетів молоді. У майбутньому демографічна ситуація зможе позначитися на основних рисах формованого світопорядку, тому вивчення вкладу, який вносять у розвиток міжнародних відносин і світової політики окремі соціальні групи, а також тих наслідків, які несе для них глобалізація як найважливіша тенденція світового суспільного розвитку, є актуальним завданням міжнародних досліджень.

Сьогодні в Україні молоддю розробляються нові стратегії в молодіжній політиці, програми виховання молоді, в тому числі патріотичного виховання, вивчаються проблеми аполітичності сучасної молоді. При цьому ігнорується та обставина, що сучасна молодь не просто уникає участі в політичному житті, а розуміє активність по-іншому, не в «державному форматі». Найважливіші зміни в молодіжному середовищі, включаючи і молодіжні «протести», пов'язані не тільки з політичною, а й з культурною сферою, з боротьбою за право користування культурною свободою. Молоді люди, неохоче включаються в політичні процеси, тоді як в культурних акціях готові брати участь більше половини молодих людей (різних прошарків, віку, рівня освіти і матеріального достатку). Політичні рухи і партії залишаються для них малопривабливими, волонтерство практично виключається, а участь у публічних акціях і виступах виправдовується, насамперед, матеріальними, а не ідеологічними міркуваннями. Оскільки у молодого покоління, що входить у суспільне життя, відсутній реальний доступ до значимих ресурсів.

Однією з причин посилення уваги до питань молоді на сучасному етапі є збільшення терміну перехідного періоду від дитинства до дорослості, що, у свою чергу, пов'язано з ускладненням розподілу праці і виробничих процесів. Іншим фактором появи нових проблем молоді є співвідношення сім'ї і трудової діяльності. Освітні функції виконуються не лише сім'єю, школою, а й іншими соціальними інститутами. Тому, молодь як соціальна група являється

продуктом змін у взаємовідносинах між сім'єю, школою, роботою та іншими соціальними інститутами. Всі учасники цих взаємовідносин відчують на собі вплив не тільки національних, але і глобальних трансформацій.

З входженням індустріальних суспільств в постіндустріальний стан відбуваються зміни в молодіжних субкультурах. Субкультурна ситуація, що склалася в 90-ті рр. ХХ ст. на пострадянському культурному просторі, описується такими поняттями, як ірраціоналізм, хаос, нігілізм, безмежна свобода і девальвація моральних цінностей. У молоді внутрішній зв'язок поколінь усвідомлюється крізь призму критичного ставлення до негативних наслідків системної трансформації суспільства, що проявляється в безробітті, зубожінні, корупції, вибухах насильства і т.п. Тому відбувається зростання конфліктів між старшим поколінням, яке виросло на базових установках індустріальної епохи.

Крім того особливу увагу потрібно приділяти різним явищам, утворенням що представляють альтернативні форми громадських чи культурних процесів. Іноді вони виступають як своєрідний виклик суспільству, стихійний протест проти конкретних суспільних явищ чи пошук інших ідеалів. Елементи неформальних поведінкових установок, які асоціюються сьогодні з контркультурою, завжди присутні в культурі поколінь. Соціальне відчуження проявляється найчастіше в апатії, байдужості до політичного життя суспільства, в позиції «стороннього спостерігача». На рівні самоідентифікації прояви будь-яких політичних установок мінімальні. Емоційність, легковірність і психологічна нестійкість, відсутність необхідних знань та досвіду у молоді вміло використовуються політичними елітами в боротьбі за владу.

Представники різних молодіжних субкультурних груп, орієнтовані найчастіше на екологічні, пацифістські, феміністичні рухи, а також експериментальні творчі групи і політичні групи, які підтримують ідеї анархізму, націоналізму тощо.

Акцентуючи увагу на сутності альтернативної моделі поведінки, потрібно відзначити, що така модель приписує молоді культурну автономію в рамках домінуючої культури і таким чином обґрунтовує перехід контркультури в альтернативу. При такому трактуванні молодіжна культура з «культури-проти» стає «культурою-варіантом».

Представники різних субкультурних груп, орієнтовані найчастіше на екологічні, пацифістські, феміністичні рухи, а також експериментальні творчі групи. Наприклад, в Україні існує Центр сучасного мистецтва при НаУКМА заснований Дж. Соросом, Міжнародний фестиваль сучасного мистецтва «Два дні і дві ночі нової музики» тощо.

Молодіжна субкультура може розглядатися як багате джерело інновацій і відкриттів у мистецтві, моді, формах дозвілля; варіант примітивної масової культури, продукт медіа-індустрії; форма творчої активності молоді, яка не знаходить прийняття та підтримки з боку офіційної культури; джерело небезпеки для соціального та духовного здоров'я молодих.

Субкультура як система цінностей, моделей поведінки, життєвого стилю будь-якої соціальної групи, являє собою самостійне цілісне утворення в рамках домінуючої культури. Субкультурні атрибути, ритуали як стійкі образи поведінки, а також цінності, як правило, хоча і пов'язані з панівною культурою, від неї відрізняються. Діяльність багатьох субкультурних груп відрізняється замкнутістю, нерегламентованістю правовими документами, не підзвітністю державним і громадським організаціям, зв'язками з злочинними групами. Антисупільна діяльність опирається на дві тенденції: перша пов'язана з інституціоналізацією шляхом здійснення суспільно-корисних намагань; друга – криміналізацією через неможливість досягти мети легально. Українські молодіжні субкультури свідомо шукають новий стиль життя, основою для якого стає трансформований і адаптований до місцевих умов образ запозиченої культури, цивілізації, літературного чи кіногероя, культової фігури або групи, обов'язково романтизованих і ідеалізованих. Феномени молодіжних субкультур тривалий час розглядалися в науці як девіації, а самі субкультурні спільноти як загроза позитивної соціалізації дитини. Однак сучасний підхід до молодіжних субкультур відрізняється ліберальним характером. Західні суспільства, дозволяють висловлювати молоді себе в даній сфері, акцентуючи увагу на соціалізаційній (адаптивній, інтегративній) функції молодіжної субкультури.

Незважаючи на те, що молодіжні субкультури можна визначити як систему засобів висловлення і стилів життя, створюваних групами молоді, субкультури відображають спроби вирішення протиріч, пов'язаних з більш широким соціально-політичним контекстом. Субкультура може мати змішані цінності, пов'язані як з домінантними цінностями, так і тими, що зроблені індустрією молодіжних розваг, культури. Тому субкультури потрібно розглядати не як відхилення від домінуючої системи цінностей, а як її вираз. Субкультури глибоко укорінилися у соціально-культурному та політичному контексті, їх динаміка залежить від політики і економічних факторів, а розквіт молодіжних субкультур може змінюватися стагнацією та тимчасовим затишенням чи переходом у напівлегальне становище.

Сучасна молодь соціалізується в рамках глобального знання, глобальних комунікацій та технологій. Глобалізація призводить до соціальної диференціації, заснованої на розриві між тими, хто добре володіє технологічними інноваціями і має до них доступ, і тими, хто не має таких знань і, відповідно, повного доступу. Цей розрив на індивідуальному, і на груповому рівні, приховує нові ризики та виклики глобалізації.

Процеси глобалізації створюють загрозу національній самобутності, культурно-цивілізаційному різноманіттю світу, свободі особистості, викликають напруженість у міжцивілізаційних відносинах. Часто таку напруженість штучно провокують представники терористичних структур, організованої злочинності, рухів, які дотримуються жорстко ідеологізованих підходів до міжнародних подій. Поряд з новими ризиками та викликами глобалізації, ризик розколу світу за цивілізаційною ознакою перетворюється в один з реальних викликів початку ХХІ ст. В умовах глобалізації лише в процесі діалогу культур можна уникнути ризику культурного чи інтелектуального домінування, оскільки таке домінування здатне дати імпульс новому світовому пануванню, в наслідок чого неминуче виникне опір домінуванню, що проявиться в культурних формах і силових акціях.

Глобалізація відкриває широкі можливості для взаємного знайомства і зближення культур і може носити об'єднуючий позитивний характер всередині країни і в міжнародному контексті. Крім того, вона створює необхідні умови для залучення соціальних, релігійних або культурних груп та інститутів громадянського суспільства до міжнародного спілкування і вирішення різних проблем сучасності. Крім держав на світовій політичній арені помітною стає роль міжнародних організацій, багатонаціональних корпорацій, громадських організацій і рухів.

У сучасному світі складно знайти такі проблеми, які вирішують лише молоді люди, і не вирішує ніхто крім них. Вони є найбільш актуальними для молодих людей різного соціального походження, різного віку, території проживання і т.д. Відмова від їх вирішення в реальній політиці може ставати причиною широкого залучення молодих людей до віртуального світу і зниження їх політичної активності. Державна молодіжна політика повинна будуватися за такими пріоритетними напрямками: залучення молоді до соціальної практики і її інформування про потенційні можливості розвитку; розвиток творчої активності молоді; інтеграція в життя суспільства молодих людей, які опинилися у важкій життєвій ситуації.

У всьому світі значну частину членів неурядових організацій складають молоді люди, особливо багато їх в екологічних і антиядерних організаціях і рухах, але чимала їх кількість в політичних партіях. Молоде покоління є найважливішим чинником розвитку, а, отже, запорукою успіхів або невдач глобальних змін. У цьому зв'язку зрозумілий інтерес до трансформації молодіжних субкультур не лише в культурному, а й в суспільному житті.

Бібліографічний список

1. Добреньков В.И. Общество и образование / В. И. Добреньков, В. Я. Нечаев. – М., 2003. – С. 226 – 228.
2. Манхейм К. Диагноз нашего времени / К. Манхейм. – М., 1994. – С. 45.

Глобализация предоставляет молодому поколению новые возможности для развития и становления. Мировое сообщество должно признавать молодежь как фактор изменений и ее роль в социальных процессах. Объединяя опыт предыдущих поколений с энергией и целеустремленностью, молодое поколение может реализовывать свой потенциал в новых концепциях общественного развития. Молодежи необходимо активно участвовать в политических процессах, для того чтобы ее интересы учитывались. Сегодня возникают новые молодежные движения, объединения и организации, которые охватывают широкий круг политических и неполитических организаций.

Globalization gives new possibilities for development and becoming to the young generation. A world association must acknowledge young people as a factor of changes and their role in social processes. Uniting experience of previous generations with energy and purposefulness, the young generation can realize the potential in new conceptions of community development. Young people must participate actively in political processes, in order that their interests were taken into account. Today there are new youth motions, associations and organizations which embrace the wide circle of political and unpolitical organizations.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.2013